

БОШКО СУВАЉЦИЋ

СВЕТЛОСТ, СЕНКЕ И ШАПУТАЊА – НАГРАДА С ПОВОДОМ

„Има ли лепше свежине језика од поезије?”

И. Негришорац

Есеји Ивана Негришорца, писани у низу од четири деценије, увек с поводом, настајали су дубоким промишљањем наше стварности, са медаковићевским погледом и на нашу прошлост и на нашу садашњост, у којој смо често сведоци савременог отуђења од властите културе. У књизи *Светлост, сенке и шапутања – есеји с поводомима* (Албатрос плус, Београд 2024) сабране су беседе које представљају аутопоетичко вјерују, али и много више од тога – вјерују у поезију, у стваралачку снагу језика.

Од текста саопштеног на округлом столу „Критика и поезија” на Фестивалу југлословенске поезије младих у Титовом Врбасу 1984. године до наших дана, књига је, каже аутор, настајала готово сама од себе.

Књига је својеврсно откривање стварности. А „откриће стварности, без сумње, могуће је само посредством стварности открића”. „Суочавајући се са животним датостима, поезија зачињава језик и нагони на борбу облика и смисла. Оно, међутим, чиме песма почиње није, истовремено, и оно чиме завршава.” У том смислу, и оно чиме књига есеја Ивана Негришорца почиње није и оно чиме књига завршава. Између је стао цео један живот.

Шта је све поезија за нашег аутора? Наслови беседа, есеја, чланака довољно су индикативни и инспиративни, у уводним и завршним поглављима, чиме се повлачи митски круг, очекиван и жељен. На почетку: „Поезија као уметност флагеланта”; „Поезија као дух промене”; „Поезија као откриће стварности”; „Поезија као

саборност и спасење” и др. И на крају: „Поезија је вечито рађање и умирање”; „Поезија је мистика промене”; „Поезија је радост комуникације”; „Поезија је молитвени облик истине света”; „Поезија је дрхтање бића”.

Шта је још, и шта је превасходно поезија?

Поезија је „свето место човекових говорних чинова”. „Поезија је, сама по себи, обраћање.” Она је обраћање баш као што је и словенска реч „бог” наслеђена из индоевропског прајезика, у значењу „удео, срећа, благостање” (А. Лома). И управо је то поезија за нашег лауреата. Удео, срећа и благостање. Или, како би то сам аутор казао: „Поезија је, дакле, обраћање немилосрдне отворености. Поетска реч значи обраћање Другима као што се, у повлашћеним тренуцима субјективности и искрености, човек обраћа самом себи...”

И још: „Поезија је институција живе речи. Нема поезије без присности са суштином бића, са оним што представља залог у истрајавања живота у историји.”

„Поезија је непрестана молитва. Не само кад преузима такав облик, кад се обраћа оностраним силама, пророцима, праведницима, анђелима, па и Богу јединоме, већ сама по себи, као непатворени исказ, поезија је стално молитвено обраћање.”

„Поезија је сејање спасења и призивање речи које одјекују у вечности. Поезија је блага реч која тихо ромори светом знајући да ће неко већ умети да чује њен ромор...” (Изговорено на „Дисовом пролећу”, у Чачку, 23. V 1997).

„Поезија је саборност и спасење.” Отуда је она суштински везана за духовну (добро)бит човекову, за божанско провиђење, за цркву.

И Дејан Медаковић и наш лауреат промишљали су дубљим, духовним очима своје време, које је, истовремено, и наше време. Са истом свешћу о пресудним, жижним тачкама нашег постојања, усудним вредностима српске културе. Једна од тих тачака је, несумњиво, Хиландар. Дејан Медаковић је био „велики, неприкосновени визитатор драгоцености и традиције српског Атоса” (Д. Ређеп). Ево како је о Хиландару, поводом прославе осам векова његовог постојања, беседио велики Дејан Медаковић:

...И на крају, прослава осам векова манастира Хиландара пружа српском народу јединствену прилику да се, можда први пут, суочимо са нама самима, да преиспитамо своје поступке, степен и домаћаје наше националне и друштвене зрелости, а не мање и наше поразе. Ово је прилика да коначно зауставимо све наше међусобне трзавице, мржњу и суноврате и да заједнички, самосудно покушамо

да успоставимо духовну везу са трајним вредностима о којима нас је учио Свети Сава, јер раскиди са том мудрошћу, свако замрачење духовне атмосфере у прошлости и садашњости показали су се као кобни, а сукобљавање са властитим кореном није нам донело ни јасну главу, ни чисто срце.

А ево како о томе расуђује Иван Негришорац, у беседи исказаној приликом добијања Жичке хрисовуље:

Збирка *Светишник* улази у песнички густо насељен простор, али улази са свешћу да је наша обавеза да непрекидно, на нове, као и на старе начине, обнављамо представу о важности те најјужније упоришне тачке нашег духовног утемељења. Хиландар је светиња чију живу ватру Божјег присуства морамо чувати као највећу драгоценост. [...] Зато само свест читавог народа о томе да је Хиландар наша света обавеза, а Хиландарци најчистији изасланици у анђеоским висинама, само такво сазнање јасно као сунце може бити спасоносно по нас и наше духовне обавезе. [...] Хиландар нас опомиње да поштујемо наше претке, наше савременике и наше потомке. И казује нам да не раскуђујемо оно што су бољи од нас прискрбили.

Прави аутори књиге *Светишник*, подвлачи аутор, јесу Хиландар, православно монаштво „и сви они људи који су свесни колико исихастичка духовност значи за српску културу и за ситуацију модерног и постмодерног човека”.

Књига есеја Ивана Негришорца књига је исповедна, која огољује писца до сржи, до костију, пред немилосрдном збиљом обезбожене ужурбане свакодневице савременог човека. Један од најдирљивијих есеја, у том смислу, јесте есеј „Кајан ти љубим пречисте скуте: отворено писмо Лази Костићу, песницима српским, самоме себи и свима који имају уши да чују”. (Реч приликом примања песничке награде „Ленкин прстен” у Србобрану 2019. године, коју је песник добио за песму „Ко је то у нама”, посвећену преминулој супрузи Мирјани Мињи Станић).

Књига је ово о одрастању, сазревању, о правој постојбини људског бића у драгачевском селу, Негришору, и о духовном путу исихасте-постмодернисте, аутобиографија, молитва, исповест која сведочи о процесу одуховљења, боготражења и истинског подвизавања. О светлости духовног пута који трасирају преци и духовници, покајници и светилници, посведочени у традицији у којој постоје за себе и за нас и која је дубља и од себе и од нас. Књига есеја која је пред нама води ка истинској, суштинској светлости, која се досеже само истинском и суштинском поезијом.

Отуда књигу есеја Ивана Негришорца *Светлост, сенке и шајгушања* можемо упоредити са, по много чему, завештајном књигом Александра Јовановића *О светлости, старијој од несреће*, у којој велики српски историчар књижевности, тумач и књижевни критичар сведочи о светионцима који трасирају његову духовну путању.

Друга жижна тачка српског постојања, културе и идентитета јесте страдално Косово и Метохија. Реч је о великој причи која нас је све обликовала у времену. А ми својим малим причама, гестовима, клонућима, победама, свакодневно исказујемо јесмо ли ми те велике приче достојни и смемо ли је још увек сматрати својом:

Овде, на Косову и Метохији, дешавали су се, и још се дешавају, а и дешаваће се, догађаји од највећег значаја за историјску и духовну судбину српскога народа, па и за свакога од нас лично. Као и читав наш народ, тако свако од нас, свакога дана, бије неку своју Косовску битку и у њој се јасно показује ко смо и какви смо, јесмо ли достојни великих задатака, јесмо ли спремни на највеће жртве и јесмо ли способни да се, упркос земаљскоме поразу, уздигнемо до висина духовне победе? (Реч захвалности приликом примања књижевне награде „Златни крст кнеза Лазара”, 21. јуна 2018. године у Грачаници).

Дејан Медаковић је своје завештајне мисли усмерио управо на косовскометохијско завештање које су нам преци оставили у аманет: „Ако се Косово и Метохија коначно угради у духовни живот нашег постојања, оно остаје неутуђиви део нашег постојања. Нема те силе која може уништити сведочанства оне наше цивилизацијске припадности коју је изградила европска мисао” („О Косову јуче, данас, сутра”).

Када је реч о разговору са потомцима и прецима, посебно се издаваја „Разговор са умрлим пријатељем”, као аутопоетички исказ о настанку песме. Сетићемо се да је последња песма Дејана Медаковића, написана у Ургентном центру 2008. године, била песма „Из тмина враћам пријатеља”, посвећена „несталом песнику” и пријатељу Мирку Бороти. Да, то су те чудесне споне у времену.

Тумачећи настанак песме „Разговор са умрлим пријатељем”, Иван Негришорац објашњава један светлосни, божански сев у човеку, који песник никада не може до краја рационализовати нити растумачити ни себи ни другима:

За песму је довољно већ и то што, напосто, постоји и што је обликовала неки свој, себи довољан свет. Има ли у њој и нешто више

од тога, може ли и неком другом да пружи ишта више од пукe чињеничности свога постојања, није на мени да утврђујем. Другде су кључеви те тајне, о њој ја не могу и не уmem говорити.

Књига есеја с поводом Ивана Негришорца није само књига лирских снатрења и исповедних нијанси. Она је стварна, ангажована, уроњена у свет која нас окружује, недвосмислено лепорека, достојна мајстора есеја какви су били, примерице, Јован Христић, или пак Драшко Ређеп, али и опора. Она је вуковска, у најбољем смислу те речи. Она је стваралачки дијалог са Његошем, Лазом, Шантићем, Дисом, Дучићем, Вишњићем, Змајем, Андрићем, Црњанским. Са најбољима међу нама. Књига која одлучно каже НЕ глобалистичком свету у коме се реализује цинична „истрага предака“, управо оних предака са којима Негришорац, и не само у овој књизи, води интензивни стваралачки и људски дијалог; и ДА животу сатканом од светлости и светости, које су нам свима једнако дате, само немамо сви духовне снаге да их сагледамо у њиховој блиставој и непорецивој величини.

У књизи есеја с поводом станују и крилата златокоса господа српска, од Светог Саве до данас. Ако се пажљивије загледамо, видећемо да смо, у тој умној и узбудљивој матичној књизи предака, негде уписани и ми сами. И да озбиљни национални задаци и дугорочни циљеви, које нам постављају преци, чекају и на нас.

Два стиха Мирка Бороте, који су послужили као шлагворт за антологијску Дејанову песму „Из тмина враћам пријатеља“, гласе: „А иза прозора / ни тајне, ни наде“. Књига Ивана Негришорца *Светлосћ, сенке и џајуџања* показује како иза прозора има и тајне, и наде. Само их морамо препознати и усвојити као најинтимнију духовну драгоцен.

(Реч председника жирија на додели Награде „Дејан Медаковић“ ИП „Прометеј“ за 2024. годину Ивану Негришорцу за књигу *Светлосћ, сенке и џајуџања* – есеји с поводима, у Новом Саду, 10. I 2025)